

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Deres ref:

Vår ref: 22/00931-2 /

Dato: 31.05.2022

Innspill til Opptaksutvalget

Nord takker for mulighet til å gi innspill til opptaksutvalget i arbeidet med gjennomgang av regelverket for opptak til høyere utdanning. Vi vil i det videre gi våre betraktninger til de spørsmål utvalget ønsker innspill til.

Kvalifisering

- Er det noen av dagens alternative måter å oppnå GSK på, som bør endres eller fases ut?

Dagens ordninger fungerer tilfredsstillende, men Nord universitet (Nord) vil peke på noen utfordringer med alternative måter å oppnå GSK på.

Praksiskravet bør tas bort for søkere som oppnår GSK på bakgrunn av 23/5 reglen. Det er svært få søkere som ikke klarer å dekke praksiskravet og det meste godkjennes som praksis (omsorg for egne barn/sykemelding/frivillig arbeid). Blir praksis kravet fjernet vil saksbehandlingen av denne søkergruppen bli mer effektivt.

Søkegruppen som oppnår GSK på bakgrunn av ett års høyere utdanning eller 2 års fagskoleutdanninger er utfordrende med tanke på faglige kvalifikasjon som skal sidestilles med GSK oppnådd via VGS. For eksempel for søkere fra Fagskole i dans vet vi nødvendigvis ikke om denne søkeren har de akademiske ferdighetene til å gjennomføre studier i økonomi. Det bør vurderes om fagskole utdanningen skal ha krav om å være relevant for studiet søkeren ønsker, tilsvarende som Y-veien for fagbrev. Tilsvarende eksempel kan gis der søker med 1 års høyere utdanning i friluftsliv gir GSK og har A i alle fag, er tilsvarende like godt kvalifisert for juss som søker som har 5 i alle fag fra VGS.

Søkegruppen får stipulert en poengsum etter en omregningstabell. Denne poengsummen skal sidestilles med, og konkurrere om, en studieplass mot en søker som kan poengberegnes med vitnemål fra VGS. I dagens system får ikke søkere som oppnår GSK på alternative måter vite sin stipulerte konkurransepoengsum. Dette gjør at det kan være vanskelig og tidkrevende å begrunne hvorfor vi mener at en søker ikke har høye nok karakterer fra fagskole eller høyere utdanning til å nå opp i konkurransen.

Søkere fra 2 års fagskole eller med 1 års høyere utdanning må få en mer tydelig og transparent vurdering, helst knyttet til relevans mellom fagområdet de kommer fra og søker til.

- Hva mener dere om å innføre en standardisert kvalifiserende prøve som et supplement eller en erstatning for søkere som ikke har GSK fra videregående opplæring?

Nord mener at en kvalifiserende prøve må kunne erstatte dagens ordninger (fagskole, høyere utdanning, eller realkompetanse) for å oppnå GSK.

Spørsmålet er hvordan en slik prøve skal utvikles. Skal det være en generell prøve for å se om søker har akademiske kunnskaper eller en prøve for hvert fagområde? Utvikles det en standardisert prøve vil det sikre en bedre likebehandling av alle søkere som ikke har GSK fra VGS. Alle søkere som i dag får en individuell vurdering uten poengsum, vil da kunne konkurrere med en poengsum fra den kvalifiserende prøven. Dette vil også gi realkompetansesøkere mulighet for å kvalifisere seg til studier hvor de ikke har relevant arbeidserfaring eller annen dokumentert kompetanse.

Ved å innføre en kvalifiserende prøve vil vi få et mer transparent opptak for denne gruppen søkere. Det vil også gi oss et bilde av søkerens reelle akademiske nivå og bedre forutsetning for å vurdere om søker vil klare å gjennomføre et utdanningsløp på høyere utdanning.

Det er likevel per nå noe uklart hvordan en slik kvalifiserende prøve skal være, og hva den skal inneholde. Er det en viss allmennkunnskap/basiskunnskap innenfor de seks studiekompetansefagene i 23/5 regelen, kompetanse innen generell samfunnskunnskap, fagspesifikk kunnskap eller andre områder?

- Kan spesielle opptakskrav erstattes av en form for forberedende år, tilsvarende basisår-ordningen i Sverige?

Det er flere elever som synes det er vanskelig å vite hvilke fordypningsfag de skal velge på VGS.

Mange elever velger realfag for å ha flere valgmuligheter og ønske om å oppnå realfagspoeng. Dette gjør de selv om de egentlig ikke ønsker realfag, men har sin styrke i sosialfag eller fremmedspråk. For søkere som ikke har gode nok karakterer i enkelte fag, eller har den riktige fagsammensetningen for å dekke spesielle opptakskrav, kan et basisår være en mulighet for å kvalifisere seg til videre studier. Et basisår kan være et supplement for søkere som ikke har fullført videregående skole eller mangler spesifikke fag for å dekke spesielle opptakskrav. Hvordan et basisår skal fungere i praksis må utvikles videre. Dersom basisår skal innføres så må dette nødvendigvis gjøres innenfor de ulike fagområdene, og bør ivaretas av videregående opplæring eller som forkurs.

Utdanningene med spesielle opptakskrav bør vurderes på nytt, da utdanning også har utviklet seg over tid.

- Har bruken av spesielle opptakskrav i UH konsekvenser for videregående opplæring?

Mange elever ved videregående skole i dag tar realfag for å ha flere valgmuligheter, og siden flere av studieprogrammene de ønsker å søke på ofte har spesielle opptakskrav som må dekkes med ett eller flere realfag. En konsekvens av dette er at elever kan streve med å fullføre og /eller ikke oppnår like gode karakterer som de kunne ha gjort om de hadde fått velge fag fra sitt interesseområde på VGS. Elever som ikke velger riktige fag på VGS må ta fagene som privatist, og da tar det lengre tid får komme i gang med studier.

- Er det viktig å beholde realkompetansevurdering som en vei inn i UH?

Saksbehandling av realkompetansesøkere krever mye tid og ressurser. Individuell vurdering av hver enkelt søker til det enkelte studieprogram er tidkrevende, og institusjonene kan ikke saksbehandle søkere for hverandre ettersom institusjonene står fritt til å velge sine egne opptakskrav for søkere på bakgrunn av realkompetanse. Siden institusjonene ikke har like opptakskrav for denne gruppen er det vanskelig å likebehandle dem. Det er også utfordrende å rangere dem mot søkere som har GSK når vi ikke kan stipulere noen poengsum.

Vi mener det ikke er nødvendig å ha realkompetanse som en alternativ vei inn i høyere utdanning hvis vi finner en bedre og tilsvarende løsning for denne gruppen. En kvalifiserende prøve vil være mer rettferdig for søkergruppen, og gi likbehandling mellom institusjonene. Kvalifiserende prøve vil kunne si noe om det akademiske nivået for denne gruppen søkerne. Det bør vurderes at det settes en aldersbegrensning for å ta prøven, for eksempel søkere over 25 år.

Rangering

- Bør hensynet til å få inn unge søkere veie tyngre enn i dag, og hensynet til å gi søkere en mulighet til å forbedre rangeringsposisjonen sin vektet tilsvarende lavere?

Unge søkere har ofte bedre forutsetninger for å gjennomføre studiene på normert tid siden de kommer rett fra skolebenken, har studieteknikken inne, og trenger utdanningen for å komme inn i arbeidslivet. Det bør være en mulighet for å forbedre karakterer fra videregående skole, så lenge det er den eneste måten å få bedre poengsum. Det kan ikke være en «livstidsdom» å ikke ha mestret/hatt en dårlig dag på eksamen i VGS. Det bør vurderes hvordan videregående skole skal kunne gi elever mulighet til flere forsøk til eksamen, uten ekstra kostnad, tilsvarende praksis i høyere utdanning, heller enn å begrense mulighetene. En slik rettighet kan ha et begrenset tidsintervall f.eks. oppad til det år man fyller f.eks. 23 år.

Alternativt kan det sees på om aldersgrensen for førstegangsvitnemålskvoten bør utvides slik at unge søkere kan konkurrere lengre på bakgrunn av kun karakterpoeng og uten tilleggs poeng. Dette kan føre til at færre unge søkere må forbedre karakterer som privatist fra VGS. Dette kan være med på å bremse unaturlige høye poenggrenser og dempe sosiale ulikheter.

- Bør utvelgelsen av studenter til populære studier skje på en annen måte enn å skille på desimaler på allerede høye poenggrenser, for eksempel ved opptaksprøver eller loddtrekning?

På studieprogram der det er stor konkurranse om plassene, og svært små marginer som avgjør om søker kommer inn, ser vi at det kan det være et godt alternativ at det legges til opptaksprøver og slik det foreslås med to kvoter. En kvote der søkere rangeres med bare vitnemål, og en kvote der søkere rangeres etter vitnemål og opptaksprøve. Det vil gi et bedre bilde av søkerne og de best kvalifiserte får tilbud om plass. Det vil likevel være svært ressurskrevende for institusjonene å gjennomføre og rangere søkere etter opptaksprøve eller intervju. Dog kan dette være mulig ved å utarbeide gode digitale løsninger.

Nord støtter ikke opptak ved loddtrekking, vi mener det blir tilfeldig hvem som får studie plass. For de søkerne som har over en kvalifiserende poengsum kan loddtrekning være vanskeligere å godta enn en opptaksprøve. Det bør bestrebes å unngå at bruk av desimaler i opptakssystemet. Dette gir ingen reell vurdering av søkere, spesielt for studieprogrammer der det er stor søkning og høyt karaktersnitt.

- Er noen av dagens tilleggs poeng et godt uttrykk for kompetanse som er nødvendig i studier eller i arbeidslivet?

Søkere kan få inntil 2 tilleggs poeng for 60 studiepoeng høyere utdanning, folkehøyskole, fagskoleutdanning og førstegangstjeneste. Tilleggs poeng for 1 års høyere utdanning og fagskoleutdanning kan forsvares siden dette gir søkeren kompetanse som kan brukes i videre studier eller i arbeidslivet. Noen folkehøyskole retninger gir likevel ikke nødvendigvis søkeren økt kompetanse som er nødvendig i studier eller i arbeidslivet.

Det er verneplikt i Norge og vi mener derfor at det er bra at søkere kan bli kompensert med ekstra poeng for å utføre denne.

Tilleggs poeng for realfag og fremmedspråk fører ofte til at elever ved VGS velger fag som gir dem tilleggs poeng. Noen må ha disse ekstra poengene for å komme inn på studier med høy konkurranse som psykologi og jus, selv om søker ikke har behov for å ha matte, fysikk og kjemi for å studere på disse programmene. Det kan føre til et press på elevene om å ta realfag/fremmedspråk for å få ekstra poeng. Premiering av å ta realfag gjør altså at man velger bort fag som er mer relevant for det aktuelle studiet man søker opptak til. Dersom tilleggs poeng skal videreføres så bør dette gjenspeiles i flere utdanninger og knyttes til fagområder. F.eks. kan valgemner i rettslære gi tilleggs poeng for søkere til jus studiet, kroppsøving kan gi tilleggs poeng for studier innen trening etc. etc. Dette vil gi rom for å velge fag som en faktisk interesserer seg . Alternativ til tilleggs poeng er at dette settes som «forkunnskapskrav» til aktuelle utdanninger.

Vi mener at det ikke er nødvendig med tilleggs poeng for enkelte fag. Spesielle opptakskrav kan likevel være en del av opptakskravet, men det er ikke nødvendig å gi ekstra poeng for disse. Kjønnspoeng kan hjelpe for å få en jevnere kjønnsbalanse, men her bør det gjøres noe på andre arenaer enn å gi tilleggs poeng for kjønn, som for eksempel kvoter.

- Bør ordningen med å gi alderspoeng, som rangerer eldre søkere foran yngre søkere, videreføres?

Slik alderspoeng er lagt opp i dag sier det lite om søkerens faktiske kompetanse for disse 8 poengene. Skal alderspoeng virke etter hensikten må søkere dokumentere at de har fått mere kunnskaper innenfor et fagfelt, og det må gjøres en skjønsmessig vurdering av hver enkelt søker. Ordningen med alderspoeng virker også mot sin hensikt når unge søkere som ønsker utdanning må vente i flere år før de kan begynne på utdanningen. For å komme inn i ordinær kvote i de mest attraktive studiene, må søkeren ha tilnærmet maksimalt med alderspoeng. Dette er en god løsning dersom en kan legge til grunn at eldre studenter gir bedre studenter, eksempelvis ved at modenhet og livserfaring gir bedre gjennomføringsevne eller gjør studenten bedre egnet til å utøve yrket. På den andre siden har man eksempler fra skikkethetsvurdering som viser at det er mindre sjanse for endring av atferd og holdninger jo eldre studenten er. Alderspoeng har som nevnt stor innvirkning på hvem som kommer inn på attraktive studier, fra NIFU rapporten «Opptak til høyere utdanning viser den en negativ sammenheng mellom alder og gjennomføring. Spørsmålet blir da om alderspoeng fungerer etter hensikt. Eldre studenter er mindre aktive på studiet ved at de tar færre studiepoeng, og de får ikke nødvendigvis høyere karakterer. Rapporten viser også at eldre studenter innenfor noen studier faktisk får svakere karakterer. Samfunnet er da ikke tjent med at unge søkere må utsette høyere utdanning for å samle nok alderspoeng til å kunne konkurrere i ordinært opptak.

- Hvilke andre mål enn å få inn de best kvalifiserte søkerne bør opptakssystemet ivareta?

Opptakssystemet bør være tilpasset dagens samfunn med, fokus på livslang læring og at flere i større grad skal ha mulighet for høyere utdanning. Dette må tas hensyn til i utviklingen av nytt opptakssystem.

- Er bruk av spesielle kvoter, som for eksempel regionale kvoter eller kjønnskvoter, bedre egnet enn tilleggs poeng for at bestemte søkergrupper skal få tilbud om studieplass?

Regionale kvoter og kjønnskvoter vil dreie søkergruppen mot en ønsket sammensetning av studenter til studiet.

Søkere som kommer fra en gitt region kan ha mer tilbøyelighet til å bli i regionen etter fullført grad. Kvoter for kjønn kan fungere bedre enn tilleggs poeng, siden søkere som får tilleggs poeng for kjønn ikke nødvendigvis ikke når opp i konkurransen med tilleggs poeng. På den andre siden vil bruk av kvoter nødvendigvis ikke få inn de mest kvalifiserte søkerne, og man kan risikere å skape «a-lag og b-lag»

Andelen kvinnelige søkere er overrepresentert i flere studier, også på fagområdene medisin, jus og psykologi. NIFU rapporten «Opptak til høyere utdanning» fra 2020 viser at 3 av 4 søkere til psykologi, er kvinner. Ordningen med kjønns poeng sikrer en jevnere kjønnsbalanse, og gir flere mannlige søkere tilbud studieplass, men det er ikke dermed gitt at flere mannlige søkere starter og/eller fullfører studien. Kjønns poeng kan med fordel brukes på flere studier der man ser en vesentlig ubalanse mellom kjønnene. Kjønns poeng er likevel i seg selv ikke nok til å sikre flere mannlige søkere til psykologi-studiet, da kan bruk av kvoter være et bedre alternativ.

Organisering

- Bør vi ha et felles regelverk for opptak til alle typer studier?

Nord støtter et felles regelverk for opptak til alle grunnstudier slik som i dag, men det kan likevel være behov for å kunne sette spesielle krav for enkelte studier. Et felles regelverk gir en trygghet og forutsigbarhet til søkere som skal navigere seg i systemet.

- Er dagens felles regelverk til hinder for hvordan dere ønsker å gjennomføre opptak (spørsmål til universitet og høyskoler)?

Opptaket fungerer slik det er i dag. Et felles regelverk gjøre det lettere å utføre opptaket effektivt samt likebehandling av søkere.

- Hvem bør bestemme opptaksregler til grunnutdanninger?

Den grunnleggende kvalifikasjonen bør bestemmes nasjonalt av KD i samarbeid med UH-sektoren. Institusjonen kjenner studieprogrammene best og har best kjennskap til hvilke forkunnskaper studentene må ha for å kunne gjennomføre det enkelte studieprogram. Institusjonene må kunne be om spesielle opptaks krav til studier der det er nødvendig med spesielle forkunnskaper for å kunne gjennomføre studiet. Kvoter bør kunne avklares på lavere nivå og burde kunne meldes inn, i stedet for å søkes om.

-Hvor mye bør bestemmes nasjonalt og likt for like utdanninger, og hvor mye bør være opp til den enkelte institusjon?

For studieprogram som har nasjonale rammeplaner/forskrifter bør kravene settes nasjonalt i samarbeid med institusjonene som tilbyr utdanningene. For søkerne er det lettere å orientere seg blant studietilbudene om like utdanninger har like opptakskrav. Frislipp av opptakskrav kan gi mange forskjellige opptakskrav og det blir vanskelig for søkere å orientere seg og det vil føre til en mindre effektiv saksbehandling.

- Hva er viktigst: å ha et effektivt opptakssystem eller å ha muligheten for å ta hensyn til andre kriterier enn karakterer, for eksempel motivasjon eller egnethet?

Opptakssystemet må være transparent, virke rettferdig og gi søkeren god oversikt. Blir det for kompliserte regelverk blir det vanskelig for søker å navigere i systemet. Systemet med karakterer som gir en poengsum er effektivt. Å behandle søkere på bakgrunn av intervju, opptaksprøver, motivasjon og egnethet er en mulighet, men det vil skape et mer uoversiktlig og mindre effektivt opptakssystem. Det vil stilles større krav til saksbehandler som skal vurdere/bedømme alternative kriteriene og det vil kreve svært tett samarbeid mellom institusjonene angående opptak og opptakskrav. På enkelte profesjonsstudier kan løsninger med andre kriterier i tillegg til karakterer være aktuelt, da det er viktig å ha andre ferdigheter i tillegg til gode akademiske kunnskaper.

- Har dere alternative forslag til tidslinje for opptaket/studiestart?

Søknadsfristen kan settes til f.eks. 1. mars. Det vil være en stor fordel både for søker og institusjon om søkere kunne fått opptak tidligere enn 20 juli. Det er viktig med tidligere svar for de søkerne som må flytte, få seg et sted å bo, si opp jobben eller flytte familien sin når de skal studere. Her kan det ses på muligheten til å gi betinget opptak med bakgrunn i f.eks. standpunktkarakterer til jul. Videre er eksamenssystemet i videregående skole oppe til diskusjon, og resultatet av dette vil påvirke også høyere utdanning.

Et alternativ er at de som fullfører videregående skole kan få vitnemål tidligere, eller det lages en egen kvote for gruppen med søkere som avslutter utdanningen våren, tilsvarende som beskrevet tidligere. Det vil da være et justerings opptak i juli for alle som ikke kom inn gjennom det første opptaket og de som er ferdig med utdanningen sin vil kunne få tilbud tidligere.

Med vennlig hilsen

Anne Ringen Pedersen
Studiedirektør

Siv-Anita Eriksen Molid
Kontorsjef

Dokumentet er elektronisk signert og har derfor ikke håndskrevne signaturer.

Kopi til: Rektor v/Hanne Elenora Solheim Hansen,